

УДК 75.052:711.4]"364"

Мурали міста як форма інформаційного спротиву російській агресії

Марина ОТРИШКО

асист.

Київський національний
університет культури
і мистецтв
вул. Є. Коновальця, 36, 01133,
Київ, Україна
m_14@ukr.net
ORCID 0000-0001-7944-5085
© Отрішко М., 2023

Зображення, які розташовуються на фасадах будинків, огорожах із легкістю запам'ятовуються і здебільшого позитивно впливають на оточення. Мурали є каналом комунікації між жителями міста, митцем, владою та відображають ідентичність міста крізь призму інформаційного простору. Однак у період воєнної агресії росії проти України відбувається трансформація цінностей, яку можна простежити в стінописах України та світу. Саме тому вважаємо мурали потужною інформаційною зброєю. Науковці схильні вважати, що стінописи є провокаційною формою мистецтва, адже вони можуть ненав'язливо впливати на містян. Проте наукових розвідок, присвячених вивченню муралів як чинника спротиву в інформаційному просторі міста, замало.

У статті досліджено дефініцію «мурал», розглянуто його позитивні та негативні функції, здійснено огляд популярних стінописів, які згубно впливають на міських жителів, а також проаналізовано доцільність розміщення муралів в інформаційному просторі. Доведено, що якісні мурали, які є маркерами символізму, естетичної привабливості, креативних і патріотичних ідей, оживлюють інформаційний простір міста, сприяючи естетизації, урізноманітненню типових забудов, приверненню уваги туристів, започаткуванню бізнесу, покращенню якості життя містян.

Обґрунтовано думку про те, що на сьогодні мурали є «голосом» спротиву в інформаційному просторі міста, адже події війни стали чинником ідейних видозмін вуличного мистецтва. Стінописи, які спостерігаємо з початку повномасштабного вторгнення, закликають до свободи, перемоги, підтримки морального духу українців; зображені герої є символами стійкості та незламності. Такі стінописи ширяться світом; кожен мурал є унікальним і має глибоке змістове наповнення, що реалізується через зображення в синьо-жовтих кольорах.

Зроблено висновок про те, що мурали є потужним інструментом впливу на місцевих жителів. Їм властиво ревіталізувати та покращувати інформаційний простір міста, підкреслювати його особливості, сприяти перспективному розвитку територій. Наразі стінописи є ідейними символами незламності, миру, свободи; вони сприяють підняттю патріотичного духу українців та популяризації українського мистецтва.

Ключові слова: мурал, інформаційний простір, інформаційний спротив, місто, візуальна інформація, вуличне мистецтво воєнного часу.

CITY MURALS AS A FORM OF INFORMATION RESISTANCE TO RUSSIAN AGGRESSION

Maryna Otrishko

Assistant

Kyiv National University of Culture and Arts,

36, Ye. Konovaltsia St., 01133, Kyiv, Ukraine

m_14@ukr.net

ORCID 0000-0001-7944-5085

The images on the buildings' facades and fences are easy to remember, and they have a positive impact on the environment. Murals are a communication channel between city residents, artists, and authorities and reflect the city's identity through the prism of the information space. However, during Russia's military aggression period against Ukraine, there is a transformation of values that can be traced in the murals of Ukraine and the world. That is why we consider murals to be a powerful information weapon. Scholars tend to believe that murals are a provocative art form, as they can unobtrusively influence citizens. However, there is little research on murals as a factor of resistance in the city's information space.

The article examines the definition of "mural", considers its positive and negative functions, reviews popular murals that have a detrimental effect on urban residents, and analyses the feasibility of placing murals in the information space. It is proven that high-quality murals, which are markers of symbolism, aesthetic appeal, and creative and patriotic ideas, enliven the information space of the city, contributing to aestheticisation, diversification of typical buildings, attracting tourists, starting a business, and improving the quality of life of citizens.

The author substantiates the idea that today murals are the "voice" of resistance in the information space of the city, as the events of the war have become a factor in the ideological changes of street art. The murals that we have been seeing since the beginning of the full-scale invasion call for freedom, victory, and support for the morale of Ukrainians; the heroes depicted are symbols of resilience and indestructibility. Such murals are spreading around the world; each mural is unique and has a deep meaning, which is realised through the images in blue and yellow colours.

It is concluded that murals are a powerful tool for influencing local residents. They can revitalise and improve the information space of the city, emphasise its features, and contribute to the prospective development of the territories. Currently, murals are ideological symbols of indestructibility, peace, and freedom; they contribute to raising the patriotic spirit of Ukrainians and promoting Ukrainian art.

Keywords: mural, information space, information resistance, city, visual information, wartime street art.

Актуальність проблеми

Мурал, як найпоширеніший вид вуличного мистецтва сьогодні, сприяє видозміні інформаційного простору міст. Зображення, які розташовуються на фасадах будинків, огорожах із легкістю запам'ятовуються і, здебільшого, позитивно впливають на оточення. Мурали є каналом комунікації між жителями міста, митцем, владою та відображають ідентичність міста крізь призму інформаційного простору. Однак у період воєнної агресії росії проти України відбувається трансформація цінностей, яку можна простежити в стінописах України та світу. Саме тому вважаємо мурали потужною інформаційною зброєю. Науковці схильні вважати, що стінописи є провокаційною формою мистецтва, адже вони можуть ненав'язливо впливати на містян. Проте наукових досліджень, присвячених вивченню муралів як чинника спротиву в інформаційному просторі міста, замало, що спонукає глибше дослідити цю проблему.

Стан розробки проблеми

Внесок у розкриття проблеми, зокрема вивчення муралу як форми вуличного мистецтва, його функцій, зробили українські дослідники С. Думасенко, О. Івановська, І. Канищева, В. Поднос, І. Татарова.

Слід виокремити праці Івановської О., яка ототожнила сучасні мурали із традиційним народним хатнім розписом.

Метою статті є дослідження еволюції вуличного мистецтва в інформаційному просторі міст.

Завдання статті: проаналізувати інформаційний простір міст у період воєнного часу.

Виклад основного матеріалу

Інформаційний простір міст здійснює невербальне спілкування з містянами через об'єкти вуличного мистецтва. Найпоширенішим прикладом є мурали, які останні десятиліття стрімко набувають популярності в Україні та світі.

Муралом (у перекладі з іспанського «muro» — «стіна») є вид сучасного вуличного мистецтва, що детально трактується як художній розпис зовнішніх стін будинків і бере свій початок із кінця ХХ ст. (Голуб, 2020).

У тлумачному словнику слово «мурал» (у перекладі з англійської — «настінний») визначено як вид монументального, вуличного

мистецтва, основу якого становлять настінні розписи ("Мурал", 2019). Зображення, що розташовуються на стінах міських будинків, огорожах є реалістичними, уподібненими фотознімку. Однак мурал не виступає самостійним видом мистецтва, адже науковці схильні вважати, що він є продовженням монументального живопису (Голуб, 2020).

Цікаву думку відстоює І. Каніщева (Мурал: що це, 2016), наголошуючи, що мурал є «... найбільш сучасною і провокаційною формою мистецтва, що здатна охопити значно більшу кількість людей, аніж звичайні музеї та галереї». Вважаємо, що дослідниця цілком точно охарактеризувала цей вид мистецтва, адже інформаційний простір міста є в постійному контакті з жителями, підсвідомо містяни щодня звертають увагу на довколишні зображення, гуляючи вулицями або поспішаючи на роботу, і запам'ятовують ідеї, які демонструють мурали. Таким чином інформація сприймається не нав'язливо, позитивно впливаючи на мешканців.

О. Івановська уподібнює мурал-арт осучасненому розпису хат, називаючи «пост-фольклором, осучасненням давньої української традиції, інноваційним форматом утвердження певної ідеї» (Жакова, 2015).

В. Поднос та ін. (2016) вважають, що стінописи набули своєї популярності у зв'язку з заміною радянської мозаїки, яку наразі демонтують згідно з законодавством (Закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних

Рис. 1. «Стриж», автор А. Максимов

Рис. 2. «Балерина, що танцює на вибухівці», автор Іно

Рис. 3. «Паперові літачки», автор
О. Корбан

Рис. 4. «Мрія слоненяти», автор
О. Корбан

режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» 2015 р.).

С. Думасенко та І. Татарова (2016) виокремлюють функції муралів: соціальну, комунікативну, просвітницьку, пізнавально-евристичну, меморіальну, сугестивну тощо.

Занедбані будівлі ревіталізуються через яскраві зображення на фасадах, що в цілком сприяє позитивному поширенню вуличного мистецтва. Однак, досліджуючи стінописи, можемо зазначити, що дуже часто муралі розташовуються з метою приховування / «замальовування» наявних проблем — так, на фасаді, який потребує ремонту, простіше розмістити стінопис.

Доцільність наявності муралів у міському інформаційному просторі, зокрема їхні функції й дотичність влади до створення зображень, є об'єктом дослідження команди «Mistosite». Слід зауважити, що стінописи можуть викликати позитивні й негативні емоції, адже межа між мистецтвом і деструктивними зображеннями є хиткою. У Києві можемо спостерігати приклади негативних зображень, які пригнічують настрій містян, псують зовнішній вигляд будинку.

Муралі «Стриж» (автор — А. Максимов, вул. Булаховського, 40. Рис. 1); «Балерина, що танцює на вибухівці» (автор — Іно, проспект Бажана, 7. Рис. 2), «Притулок» (автор — Paola Delfín, Харківське шосе, 170) є похмурими й песимістичними, вони згубно впливають на настрій містян похмурими чорними кольорами, особливо в негодю.

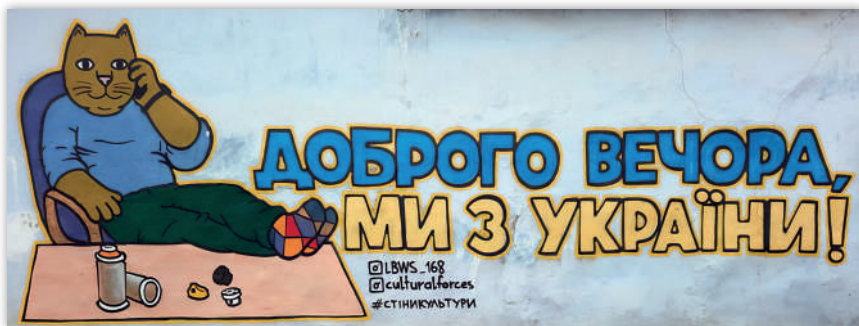

Рис. 5. Очільник Миколаївської обласної військової адміністрації В. Кім

На нашу думку, мурали мають оживлювати інформаційним простір міста, слугувати креативним вирішенням для залучення туристів, бізнесу, сприяти естетизації, збагаченню культурного життя території, урізноманітненню типових забудов.

Проте прояви вуличного мистецтва здебільшого мають позитивні функції, адже професійно виконані мурали мають ідею й несуть змістовні меседжі, відображають ідентичність міста крізь призму інформаційного простору, виконують естетичну, соціальну, комунікативну, пізнавальну, просвітницьку функції.

Позитивними прикладами муралів є «Берегиня» (автор — Мата Руда, м. Київ); «Той, хто рухає Землю» (автор — Джорджино Ф., м. Київ,), «Красуня і птах» (автор — Ернесто Маранж, м. Київ), «Дівчинка в маминих підборах» «Паперові літачки», «Мрія слоненяти» (автор — О. Корбан, м. Київ. Рис. 3, 4), «Дівчина у вишиванці» (автор — Guido van Helten, м. Київ), «Стіна видатних одеських персонажів» (автор — студія «Reach», м. Одеса).

Кожен зі стінописів відображає певну проблематику, зокрема, «Дівчинка в маминих підборах» спонукає замислитися над соціальною проблемою про дитинство й увагу, що, на жаль, має не кожна дитина. Ідеальне дитинство пропагує й зображення «Паперові літачки», де хлопчик проводить свій вільний час, граючись літачками, а не гаджетами, що є зараз максимально поширеною проблемою не лише в середовищі підлітків, а й дорослих. Спостерігаючи цей стінопис, дійсно виникає бажання поринути в справжнє дитинство й провести час із родиною, адже життя швидкоплинне. Атмосферним є зображення «Мрія слоненяти»; на нашу думку, воно демонструє те, що важливо вміти мріяти і що реалізація бажань завжди можлива, адже, як правило, найзаповітніші мрії прості у виконанні. Популярними є також зображення історичних

Рис. 6. Пес-сапер Патрон

постатей, зокрема М. Грушевського, гетьмана Скоропадського в Києві, які нагадують нам про ватних особистостей, історичні події, виконуючи просвітницьку функцію.

Так, у 2021 р. вперше з'явився мурал із закликом про важливість медіаграмотності та критичного мислення. Стінопис створений у межах міжнародного проекту «ARTIFAKE» (розшифровується як «мистецтво захоплює фейк»), основною ідеєю якого є боротьба з пропагандою.

Рис. 7. «Свята Джавеліна»

Мурал «Вектор міста. Критичне мислення» (автор — С. Радкевич, м. Каховка) має звернути увагу людей на важливість осмислення інформації, адже навіть негативна реакція громадян міста на зображення є комунікацією митця й містян (Інтерньюз Україна, 2021).

Повномасштабне вторгнення рф вплинуло на свідомість українців, що активно відображається у вуличному мистецтві воєнного часу. Внутрішнє прагнення громадян України

Рис. 8. «росія тут НІКОЛИ!», автор К. Качановський

свободи, жаги до життя, перемоги над ворогом є основними ідеями муралів, які з'являються на вулицях українських міст. Яскраві стінописи також уособлюють єдність, боротьбу, інформаційний спротив, водночас сприяючи моральному піднесенню містян.

Рис. 9. «Красавица терпяти не буде», автор К. Качановський

Рис. 10. «Україна-переможе», автори — Є. Фуллен, О. Янко

Можемо спостерігати, що героями вуличного мистецтва стають і відомі особистості в певних образах (Президент України В. Зеленський. Рис. 6, очільник Миколаївської обласної військової адміністрації В. Кім. Рис. 5), «Привид Києва», і пес-сапер Патрон (Рис. 6), і вигадані образи, до прикладу «Свята Джавеліна» (Рис. 7) та ін.

Після втрати флагмана української авіації в Борисполі з'явився мурал «Мрія» (автор — Д. Вергелес). Стінопис вкотре нагадує кожному перехожому, що «знищено літак, але знищити українську мрію — неможливо!». Наступною роботою автора є «Україна, яка розквітає у квітах» — синьо-жовта карта, яку розміщено в школі м Бориспіль.

Емоційно сильне зображення, яке спостерігаємо в м. Херсон, має назву «росія тут НІКОЛИ!» (автор — К. Качановський. (Рис. 8)). Дівчинка уособлює всіх дітей України, які за один день 24 лютого стали дорослими. Змиваючи герб росії зі стіни, вона стирає весь біль, який не хоче пережити знову.

Розголосу набуло зображення у м. Рівне «Красавіца терпіти не буде» (автор — К. Качановський. (Рис. 9)). Цей стінопис є відповіддю на вислів керівника кремля та стверджує, що Україна, яку уособлює дівчина на зображенні, ніколи не буде терпіти окупантів на своїй землі і завжди чинитиме спротив агресії ворога.

Символічними є зображення «Україна-переможе» (автори — Є. Фуллен, О. Янко, м. Хмельницький. Рис. 10), «Український військовий зшиває прапор України» (автор — О. Корбан, м. Київ. Рис. 11).

Особливо хочеться зосередити увагу на ідеї шиття прапора, автор намагається через мурал продемонструвати незламність духу, спротив роздроблення країни, важливість територіальної цілісності.

Обговорюваним є мурал «Свята Джавеліна» (автор — Kailas-V, м. Київ), ініціатор створення — благодійний фонд «Saint Javelin». Стінопис, на якому зображено Діву Марію з «Javelin», демонструє нескореність українського народу. Однак після його відкриття набув розголосу конфлікт стосовно неохвалення мистецького проекту Радою церков, члени якої вважали, що зображення зневажає почуття вірян та є «... виразом публічного псевдомистецтва, яке використовує релігійні почуття та символи як об'єкт пародії» (Стасюк, 2022). Після звернення до Президента та мера столиці було ухвалено рішення про те, щоб замалювати німб і герб, утім мешканці міста висловлювали позитивні відгуки щодо муралу й не вбачали в ньому негативних настроїв. Вважаємо, якщо мурал подобається містянам, додає надії й віри в перемогу, він повинен бути в тому вигляді, в якому його продемонстрував автор. Інформаційний простір міста насамперед створений для його жителів, тому влада має орієнтуватися на настрої населення, їхній комфорт.

Майже кожне місто України висловлює спротив російській агресії, мотивує до перемоги й втілює віру в краще через інформаційний текст простору. Варто зауважити, що в містах Європи також спостерігаємо мурали як символ незламності українського народу. Серед найвідоміших слід виокремити стінопис у Франції (автор — Ж. Маллан (Seth) «Україна в дії» (Рис. 12). Зображення дитини в образі України, яка нищить ворожу техніку, крокуючи з

Рис. 11. «Український військовий шиває прапор України», автор О. Корбан

Рис. 12. «Україна в дії», автор Ж. Маллан (Seth)

Рис.13. «Око людини», автор mydogsighs

синьо-жовтим прапором, відображає незламність духу українського народу, протистояння ворогу, безстрашність і водночас усвідомлення основної ідеї боротьби.

Стінопис «Око людини» (автор — mydogsighs, Велика Британія) вражає своїм глибоким змістом, адже автор відтворив погляд людини, яка бачить вибухи у Києві. Спостерігаємо забарвлене синьо-жовтими кольорами око, де віддзеркалюється Андріївська церква та вибух на другому плані. Вважаємо, що цим зображенням автор також намагався показати проблему руйнації пам'яток, які мають сакральне значення для українців. Популярність роботи сприяла появі друкованого формату, отримані кошти з продажу були передані автором в Україну.

Висновки

У статті обґрунтовано поняття «мурал» — вуличне мистецтво настінного розпису, висвітлено його функції, проаналізовано приклади муралів, які згубно впливають на міських жителів, а також зроблено огляд стінописів, що мають схвальні відгуки і є окрасою міста. Зокрема, проаналізовано інформаційний простір міст у період воєнного часу.

Повномасштабне вторгнення рф вплинуло на свідомість українців, що активно відображається у вуличному мистецтві воєнного часу. Внутрішнє прагнення громадян України свободи, жаги

до життя, перемоги над ворогом є основними ідеями муралів, які з'являються на вулицях українських міст. Яскраві стінописи також уособлюють єдність, боротьбу, інформаційний спротив, водночас сприяючи моральному піднесенню містян.

Результатом нашого дослідження став огляд муралів, які на сьогодні є проявом спротиву в інформаційному просторі міста. Патріотичні зображення, розміщені на фасадах будинків України та світу, є символом незламності українського народу, свободи, територіальної цілісності, перемоги, заклик до боротьби проти агресора. Зроблено висновок, що стінописи є актуальною й потужною інформаційною зброєю; завдяки змістовному наповненню вони надихають, виховують, популяризують національну ідею та сприяють перспективі ревіталізації інформаційного простору міст.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Голуб, О. Є. (2020). Мурал. В *Енциклопедія сучасної України*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70272
- Горбатенко, І., & Рубаняк, Н. (2022, 30 грудня). *Мистецтво проти війни: як миколаївський стріт-арт відреагував на повномасштабне вторгнення*. Суспільне. <https://suspilne.media/349028-mistectvo-proti-vijni-ak-mikolaivskij-strit-art-vidreaguvav-na-povnomasstabne-vtorgnenna/>
- Думасенко, С., & Татарова, І. (2016). Мурал-арт у контексті мистецтвознавчої теорії. *Аркадія*, 1, 44–48.
- Жакова, М. (2015, 4 листопада). *Мурал – це як іще один знак нашої присутності на цій землі*. Радіо Свобода. <http://www.radiosvoboda.org/a/27345399.html>
- Інтерньюз Україна. (2021, 13 липня). *Уперше в Україні створили мурал на тему медіаграмотності. Мистецтво проти фейків*. <https://internews.ua/opportunity/artifake-mural-opening-in-Kakhovka>
- Мурал. (2019). В *Вільний тлумачний словник*. <http://sum.in.ua/f/mural>
- Мурал: що це, навіщо і звідки прийшло в наше місто*. (2016, 12 липня). Дирижабль. <http://drghl.net/shho-take-mural>
- Поднос, В., Тищенко, І., Грищенко, М., & Вербицький, І. (2016, 19 вересня). *Мурали – втілення символічної влади для зміни образу міста*. Mistosite. <https://mistosite.org.ua/uk/articles/muraly-vt%D1%96lennya-symvol%D1%96chnoyi-vlady-dlya-zm%D1%96ny-obrazu-m%D1%96sta>
- 17+ крутих стінописів з різних міст світу та України з теми війни*. (2022, 11 травня). OsvitaNova. <https://osvitanova.com.ua/posts/5452-17-krutykh-stinopysiv-z-riznykh-mist-svitu-ta-ukrainy-z-temy-viiny>
- Стасюк, І. (2022, 26 травня). *Мурал зі Святою Джавеліною образив релігійні почуття Ради церков*. Хмарочос. <https://hmarochos.kiev.ua/2022/05/26/mural-zi-svyatoyu-dzhavelinoyu-obrazyv-religijni-pochuttya-rady-cerkov-foto/>

REFERENCES

- Dumashenko, S., & Tatarova, I. (2016). Mural-art u konteksti mystetstvoznavchoi teorii [Mural-art in the context of art theory]. *Arkadiia*, 1, 44–48 [in Ukrainian].

- Holub, O. Ye. (2020). Mural. In *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70272 [in Ukrainian].
- Horbatenko, I., & Rubaniak, N. (2022, December 30). *Mystetstvo proty viiny: yak mykolaivskiy strit-art vidreahuvav na povnomashtabne vtornennia* [Art against war: How Mykolaiv street art responded to a full-scale invasion]. Suspilne. <https://suspilne.media/349028-mistectvo-proti-vijni-ak-mikolaivskij-strit-art-vidreahuvav-na-povnomashtabne-vtornenna/> [in Ukrainian].
- Internews Ukraine. (2021, July 13). *Uppershe v Ukraini stvoryly mural na temu mediahramotnosti. Mystetstvo proty feikiv* [For the first time in Ukraine, a mural was created on the topic of media literacy. Art against fakes]. <https://internews.ua/opportunity/artifake-mural-opening-in-Kakhovka> [in Ukrainian].
- Mural. (2019). In *Vilnyi tlmachnyi slovnyk* [Free explanatory dictionary]. <http://sum.in.ua/f/mural> [in Ukrainian].
- Mural: shcho tse, navishcho i zvidky pryshlo v nashe misto* [Mural: What is it, why and where did it come to our city]. (2016, July 12). Dirigible. <http://drghl.net/shho-take-mural> [in Ukrainian].
- Podnos, V., Tyshchenko, I., Hryshchenko, M., & Verbytskyi, I. (2016, September 19). *Muraly – vtilennia symbolichnoi vlady dlia zminy obrazu mista* [Murals are the embodiment of symbolic power to change the image of the city]. Mistosite. <https://mistosite.org.ua/uk/articles/muraly-vt%D1%96lennya-symvol%D1%96chnoyi-vlady-dlya-zm%D1%96ny-obrazu-m%D1%96sta> [in Ukrainian].
- 17+ *krutykh stinopysiv z riznykh mist svitu ta Ukrainy z temy viiny* [17+ cool murals from different cities of the world and Ukraine on the theme of war]. (2022, May 11). OsvitaNova. <https://osvitanova.com.ua/posts/5452-17-krutykh-stinopysiv-z-riznykh-mist-svitu-ta-ukrainy-z-temy-viiny> [in Ukrainian].
- Stasiuk, I. (2022, May 26). *Mural zi Sviatoi Dzhavelinoiu obrazov relihiini pochuttia Rady tserkov* [The mural with the Holy Javelina offended the religious feelings of the Council of Churches]. Khmarochos. <https://hmarochos.kiev.ua/2022/05/26/mural-zi-svyatoyu-dzhavelinoyu-obrazov-religijni-pochuttia-rady-czerkov-foto/> [in Ukrainian].
- Zhakova, M. (2015, November 4). *Mural – tse yak ishche odyin znak nashoi prysutnosti na tsii zemli* [The mural is like another sign of our presence on this earth]. Radio Svoboda. <http://www.radiosvoboda.org/a/27345399.html> [in Ukrainian].